Pauliina Penttilä
TIO/TTU

Hallintovaliokunta

E 26/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: Oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten lainmukainen tietoon pääsy digitaalisessa ympäristössä eli ns. Going Dark –aloite

Liikenne- ja viestintäministeriön asiantuntijalausunto

Hallintovaliokunta on pyytänyt liikenne- ja viestintäministeriön lausuntoa koskien valtioneuvoston selvitystä E 26/2024 vp: Oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten lainmukainen tietoon pääsy digitaalisessa ympäristössä eli ns. Going Dark –aloite. Liikenne- ja viestintäministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Liikenne- ja viestintäministeriötä on kuultu E-kirjeen valmistelussa, ja ministeriö voi yhtyä E-kirjeessä esitettyihin kantoihin. E-kirjeessä todetusti pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hallitus on sitoutunut vahvistamaan digitalisaatiota sekä rikostutkinnassa että –torjunnassa. Niin ikään hallitusohjelman mukaan kyberturvallisuutta vahvistetaan tiiviissä yhteistyössä yritysten, elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin kanssa huomioiden, että iso osa kriittisestä infrastruktuurista on yksityisessä omistuksessa (8.5).

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää erittäin kannatettavana ns. Going Dark –aloitteen tehtävää selvittää laajassa ja avoimessa yhteistyössä eri intressitahojen kanssa EU-tason kattavia ratkaisuja, jotka kunnioittavat perusoikeuksien reunaehtoja ja mahdollistavat tehokkaan rikostorjunnan verkkopalveluiden turvallisuutta vaarantamatta.

Liikenne- ja viestintäministeriön toimialan kannalta aloitteessa on keskeistä erityisesti siitä mahdollisesti seuraavat vaikutukset viestintäpalveluihin ja – verkkoihin, erityisesti niiden turvallisuuteen ja siten myös laajemmin viestinnän luottamuksellisuuden suojaan. Ministeriö pitää kannatettavana aloitteen työtapaa, jonka mukaan ensimmäisessä vaiheessa selvitetään kattavasti viranomaisten kohtaamat haasteet tietoon pääsyyn ja seuraavassa vaiheessa selvitetään yhteisesti koettuihin ongelmiin mahdollisia ratkaisuja. Koska usein lainvalvonta- ja turvallisuusviranomaisten tarvitsema tieto on yksityisten palveluntarjoajien järjestelmissä, pitää ministeriö hyvänä sitä, että työhön osallistetaan myös yksityisen sektorin edustajia kattavien ja toteuttamiskelpoisten ratkaisujen kartoittamiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö korostaa E-kirjeen mukaisesti, että on tärkeää kehittää sellainen tasapainoinen, teknologianeutraali ja oikeasuhtainen lähestymistapa tietoon pääsyyn parantamiseksi, joka samanaikaisesti huomioi tarpeen turvata vahva salaus sekä viranomaisten laissa tarkkarajaisesti määritelty mahdollisuus yksittäistapauksissa päästä salattuihin tietoihin.

Kuten E-kirjeessä on todettu, digitaalisessa maailmassa viestinnän salaus on keskeistä, sillä se turvaa toisaalta digitaalisia järjestelmiä ja toisaalta yksityisyyden suojaa ja henkilökohtaisia tietoja. Vahva salaus on merkityksellinen perusoikeuksien, kuten sananvapauden, yksityisyyden suojan ja tietosuojan, suojaamisessa. Salauksen heikentäminen heikentää aina palvelun tietoturvaa. Tätä taustoittamaan liikenne- ja viestintäministeriö viittaa siihen, että asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin, että salauksen heikentäminen tai rajoittaminen huonontaisi merkittävästi viestinnän ja siihen liittyvien palvelujen tietoturvallisuutta.

Salauksen käytön rajoituksien vaikutuksia käyttäjien perusoikeuksiin ja verkkopalveluiden turvallisuuteen on käsitelty laajasti lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa verkossa torjuvan asetusehdotuksen yhteydessä. Tällöin liikenne- ja viestintävaliokunta painotti, että salausta ei voida heikentää vain kotimaan turvallisuusviranomaisten tarpeita varten. Salauksen heikentäminen huonontaa palvelujen turvallisuutta yleisesti ja mahdollistaa siten myös pahantahtoisille toimijoille aiempaa helpommin erilaiset väärinkäytökset. Esimerkiksi mahdolliset takaportit voisivat olla myös ulkopuolisten valtiollisten toimijoiden ja rikollisten tahojen hyödynnettävissä. Saadun selvityksen mukaan tietoturvan tason heikentämisellä voisi olla suoria vaikutuksia myös luottamuksellisen viestin suojan ja muiden perusoikeuksien toteutumiseen. (LiVL 5/2023 vp) Lisäksi suuri valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että mikäli ehdotuksesta seuraisi velvoite purkaa viestinnän salausta, olisi sillä myös laajakantoisia ja periaatteellisia vaikutuksia luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan sekä muiden perusoikeuksien toteutumiseen verkossa. (SuVL 7/2023 vp) Tätä taustaa vasten liikenne- ja viestintäministeriö korostaa erityisesti E-kirjeen kirjausta, jonka mukaan Suomi pitää tärkeänä, ettei esitetä toimenpiteitä, joilla palveluntarjoajia edellytetään heikentämään päästä päähän salausta tai luopumaan sen käytöstä.

Salauksen lisäksi toinen liikenne- ja viestintäministeriön toimialan kannalta keskeinen laajasti tunnistettu viranomaisten tietoon pääsyssä kohtaama haaste on sähköisen viestinnän välitystietojen säilytysvelvollisuuden fragmentoitunut sääntely. Kuten E-kirjeessä on todettu, toisiin jäsenmaihin tai EU:n ulkopuolelle sijoittuneille yrityksille osoitetut tietopyynnöt eivät välttämättä tuota haluttua lopputulosta. Tältä osin liikenne- ja viestintäministeriö viittaa käynnissä olevaan hankkeeseen kansallisen sääntelyn täsmentämiseksi. (LVM040:00/2023) Kansallisen hankkeen ohella ministeriö pitää kannatettavana varsinkin rajat ylittävien haasteiden selvittämistä EU-tasolla.

Lopuksi liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota E-kirjeen kirjaukseen, jonka mukaan suunniteltavilla toimenpiteillä ei tulisi heikentää tai kohtuuttomasti vaikeuttaa digitaalisen liiketoiminnan edellytyksiä vaan vahvistaa sisämarkkinoiden yhtenäisyyttä. Teleyrityksiin kohdistuvien viranomaisen avustamisen velvoitteiden fragmentoituminen on tunnistettu yhtenä sisämarkkinoiden esteenä, joten tästäkin syystä ministeriö pitää hyvänä, että asiaa selvitetään EU-tasolla.

Pauliina Penttilä

Erityisasiantuntija
Turvallisuusyksikkö
Tieto- ja turvallisuusosasto